

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Dariusz Zawistowski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości "H." spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w L.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym 21 kwietnia 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,

na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 16 grudnia 2020 r., sygn. akt VII AGa 421/19,

1. Oddala skargę kasacyjną.

2. Zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 7517 zł (siedem tysięcy pięćset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Pozwem z 11 czerwca 2018 r. powód Syndyk masy upadłości „H.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w L. wniósł o zasądzenie

od pozwanego Banku [...] spółki akcyjnej w W. kwoty 2 337 702,60 zł wraz z odsetkami ustawowymi. Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 19 lutego 2018 r. uwzględnił powództwo i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2 337 702,60 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 czerwca 2014 r. w wysokości obowiązującej przed wejściem w życie ustawy z 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1830) do dnia 31 grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że 31 maja 2010 r. H. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. zawarła z pozwanym bankiem umowę na prowadzenie rachunków bankowych dla klientów korporacyjnych oraz o świadczenie usług związanych z tymi rachunkami. W ramach umowy pozwany prowadził na rzecz H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością rachunek bankowy o numerze [...]. Dnia 10 lipca 2013 r. H. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w L. zawarła z Miejskim Przedsiębiorstwem [...] spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w W. umowę, której przedmiotem było wykonanie obiektu budowlanego w ramach zadania inwestycyjnego pod nazwą „R.” na łączną kwotę 43 345 000,00 zł.

Dnia 1 sierpnia 2013 r. pozwany bank na wniosek H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w L. wystawił gwarancję bankową dobrego wykonania umowy nr [...] na rzecz beneficjenta Miejskiego Przedsiębiorstwa [...] spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W., na podstawie której zagwarantował nieodwołalnie, niezależnie od ważności i skutków prawnych umowy z 10 lipca 2013 r. zapłatę na rzecz beneficjenta kwoty do 5 331 435,00 zł na pisemne żądanie zawierające oświadczenie, że H. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie wypełniła swoich zobowiązań wynikających z umowy.

Celem gwarancji było zabezpieczenie roszczeń beneficjenta wynikających z umowy z 10 lipca 2013 r.

Dnia 21 stycznia 2014 r. Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku ogłosił upadłość H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w L. obejmującą likwidację majątku upadłego i powołał syndyka masy upadłości.

Pismem z 20 marca 2014 r. pozwany bank poinformował syndyka o wystąpieniu beneficjenta gwarancji z żądaniem jej realizacji, wzywając

jednocześnie do wpłaty kwoty 5 331 435,00 zł umożliwiającej pokrycie wierzytelności banku z tytułu wypłaconej kwoty gwarancji w terminie 3 dni.

W dniu 25 marca 2014 r. syndyk wystąpił do pozwanego banku o zamknięcie wszystkich rachunków bankowych prowadzonych dla upadłego, tj. H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, na podstawie umowy z 31 maja 2013 r. Wraz z poleceniem zamknięcia rachunków bankowych syndyk wskazał numer rachunku, na który należało przelać środki wchodzące w skład masy upadłości. W międzyczasie w ramach realizacji udzielonej wcześniej gwarancji bankowej pozwany bank 1 kwietnia 2014 r. dokonał wypłaty na rzecz beneficjenta gwarancji sumy gwarancyjnej w wysokości 5 331 435,00 zł. Pismem z 11 kwietnia 2014 r. pozwany bank zawiadomił powoda, że realizacja dyspozycji zamknięcia rachunku bankowego nr [...] z uwagi na jego zadłużenie wskutek dokonanej zapłaty sumy gwarancyjnej nie została zrealizowana. W związku z ogłoszeniem upadłości H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, pozwany bank 5 maja 2014 r. w ramach postępowania upadłościowego przystąpił do zgłoszenia swojej wierzytelności w wysokości 93 564 794,07 zł, na którą składała się m.in. wierzytelność z tytułu zrealizowanej gwarancji bankowej.

W toku trwającego postępowania upadłościowego oraz sporządzania listy wierzytelności postanowieniem z 23 maja 2014 r. Naczelnik Lubelskiego Urzędu Skarbowego w Lublinie orzekł o zwrocie na rzecz upadłego podatku. Zwrot podatku w kwocie 2 336 766,00 zł dokonany został na rachunek bankowy upadłego prowadzony przez pozwany bank o numerze [...].

Dnia 27 czerwca 2014 r. pozwany bank złożył syndykowi masy upadłości H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oświadczenie o potrąceniu wzajemnych wierzytelności z tytułu realizacji gwarancji bankowej w kwocie 5 522 553,08 zł oraz z tytułu środków znajdujących się na rachunku bankowym upadłego o numerze [...] w dniu 27 czerwca 2014 r. w kwocie 2 337 702,60 zł.

Powód pismem z 29 października 2014 r. wezwał pozwany bank do zwrotu kwoty 2 337 702,60 zł znajdujących się na rachunku bankowym o numerze [...]. Nie otrzymał jednak zwrotu wskazanej kwoty, gdyż pozwany powołał się na dokonane potrącenie.

Pismem z 11 czerwca 2015 r. pozwany bank uzupełnił swoje zgłoszenie wierzytelności wskazując, że zmniejszeniu uległa wierzytelność pozwanego z tytułu realizacji gwarancji z kwoty 5 331 435,00 zł do kwoty 3 184 850,48 zł.

W wyniku zgłoszenia wierzytelności przez pozwany bank nastąpiło ich uznanie przez syndyka masy upadłości w kwocie 105 699 389,07 zł. Pozwany wniósł w tym zakresie sprzeciw podnosząc, że nie zostało uwzględnione dokonane przez bank potrącenie wierzytelności z tytułu wypłaty gwarancji bankowej.

Postanowieniem z 21 stycznia 2016 r. Sędzia-Komisarz zmienił listę wierzytelności w ten sposób, że z uznanej przez syndyka kwoty należności głównej w wysokości 104 933 359,58 zł kwota 1 400 115,57 zł została uzależniona od warunku z jednoczesnym pozostawieniem na liście wierzytelności kwoty stanowiącej równowartość sumy gwarancyjnej wypłaconej przez pozwanego na rzecz beneficjenta gwarancji.

Pomimo uznania zgłoszonej pierwotnie wierzytelności z tytułu wypłaconej gwarancji bankowej i pisemnego wezwania do zwrotu kwoty przekazanej przez organ skarbowy zatrzymanej przez pozwany bank, pozwany odmówił zwrotu zatrzymanej kwoty. Sąd Okręgowy wskazał, że istotę sporu stanowiła kwestia oceny prawnej roszczenia powoda z tytułu zwrotu zatrzymanego nienależnego świadczenia (art. 410 k.c.) w związku z potrąceniem dokonany przez pozwany bank. Chodziło o ustalenie, czy wierzytelność regresowa pozwanego banku istniała w dniu ogłoszenia upadłości H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i czy potrącenie było dopuszczalne. Sąd ocenił, że potrącenie dokonane przez pozwany bank było nieskuteczne i wobec tego bank nie był uprawniony do zatrzymania kwoty wpłaconej na rachunek H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez organ skarbowy tytułem zwrotu podatku. Ocenę tę Sąd wywiódł z treści art. 93 i nast. ustawy z 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm. – dalej jako „u.p.”). Przyjął, że przedstawiona do potrącenia wierzytelność pozwanego banku, która wynikała z realizacji gwarancji bankowej powstała przed ogłoszeniem upadłości H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W związku z tym, że oświadczenie o potrąceniu zostało złożone 27 czerwca 2014 r., tj. po tym jak 21 stycznia 2014 r. ogłoszono upadłość H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, do oceny skuteczności tego oświadczenia stosuje

się przepisy prawa upadłościowego, w tym w szczególności art. 93 ust. 1 p.u., z którego wynika, że potrącenie wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciel jest dopuszczalne, jeżeli obie wierzytelności istniały w dniu ogłoszenia upadłości, choćby termin wymagalności jednej z nich jeszcze nie nastąpił. Sąd ocenił, że wierzytelność pozwanego banku z tytułu gwarancji bankowej powstała przed ogłoszeniem upadłości, gdyż powstała w chwili udzielenia gwarancji. W związku z tym, że powstanie wierzytelności pozwanego banku miało miejsce przed ogłoszeniem upadłości, a czynność potrącenia nastąpiła po ogłoszeniu upadłości, dokonane potrącenie było niedopuszczalne z uwagi na treść art. 93 i nast. p.u., w świetle których pozwany bank w dniu 27 czerwca 2014 r. nie mógł przedstawić do potrącenia wierzytelności przysługującej mu z tytułu wykonania gwarancji bankowej. Dalej Sąd podniósł, że zgodnie z art. 61 p.u., z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości. Z kolei w myśl art. 112 i nast. p.u. ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na umowy rachunku bankowego.

Wobec uznania, że potrącenie dokonane przez pozwany bank było niedopuszczalne i tym samym nieskuteczne Sąd stwierdził, że zasadne jest roszczenie powoda o zwrot do masy upadłości z rachunku bankowego upadłego kwoty 2 337 702,60 zł. W świetle art. 410 § 2 k.c. pozwany bank jest zatem zobowiązany do zwrotu wskazanej kwoty wraz z odsetkami na podstawie art. 481 k.c. Kierując się wskazanymi motywami Sąd Okręgowy uwzględnił więc powództwo.

Apelację od wyroku z 19 lutego 2018 r. wniósł pozwany bank.

Wyrokiem z 16 grudnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji i uczynił je podstawą również swojego rozstrzygnięcia. Podzielając także ocenę prawną sądu pierwszej instancji co do bezskuteczności dokonanego potrącenia Sąd Apelacyjny wskazał, że, przepis art. 93 ust. 1 p.u. zezwala jedynie na potrącanie wierzytelności powstałych przed ogłoszeniem upadłości, które wchodzi w skład masy upadłości, natomiast art. 95 p.u. stanowi, że potrącenie nie jest dopuszczalne, jeżeli wierzyciel stał się dłużnikiem upadłego po dniu ogłoszenia upadłości. Tylko wówczas, gdy potrącenie dotyczy wierzytelności upadłego, która nie należy do masy upadłości, następuje ono na zasadach określonych w kodeksie cywilnym. Sąd Apelacyjny podniósł dalej, że roszczenie powoda o wypłatę kwoty zwrotu podatku powstało

w dniu, w którym organ skarbowy dokonał jego wpłaty na rachunek powoda prowadzony w pozwanym banku, co nastąpiło po ogłoszeniu upadłości. Przesądza to o tym, że w świetle art. 95 p.u. przedmiotowe potrącenie było niedopuszczalne, gdyż pozwany bank stał się dłużnikiem upadłego po ogłoszeniu upadłości.

Skargę kasacyjną od wyroku z 16 grudnia 2020 r. złożył pozwany bank. Zarzucił naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 382 i art. 385 k.p.c., art. 387 § 2¹ k.p.c. art. 93 ust 1 i art. 95 p.u. oraz art. 498 § 1 k.c. art. 498 § 1 i 2 oraz art. 499 k.c. i art. 81 ustawy – Prawo Bankowe. Na tych podstawach wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zdaniem skarżącego, naruszenie art. 378 § 1 w zw. z art. 382 i art. 385 k.p.c. miało nastąpić przez naruszenie zasady apelacji pełnej i nierozpoznanie istoty sporu, tj. zaniechanie przeprowadzenia własnej analizy prawnej w kontekście zarzutów postawionych w apelacji. Zarzut ten jest chybiony, ponieważ dla rozpoznania sprawy

w instancji apelacyjnej, o czym stanowi art. 378 § 1 k.p.c., wystarczające jest dokonanie przez sąd drugiej instancji określonych ustaleń faktycznych i oceny prawnej rozpatrywanego roszczenia (choćby przez zaakceptowanie ustaleń i oceny prawnej przyjętych przez sąd pierwszej instancji). W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny spełnił tak określone wymaganie i tym samym rozpoznał istotę sprawy, nie pomijając żadnej części materiału procesowego zgromadzonego zarówno w postępowaniu w pierwszej instancji, jak i w postępowaniu apelacyjnym.

Zdaniem skarżącego, naruszenie art. 387 § 2¹ k.p.c. polegać miało na tym, że Sąd Apelacyjny miał zaniechać wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku i nie objąć oceną poszczególnych zarzutów apelacyjnych. Tak sformułowany zarzut nie może odnieść skutku z tego oczywistego względu, że Sąd Apelacyjny wyjaśnił podstawę prawną rozstrzygnięcia wskazując, że podziela ocenę prawną przyjętą przez sąd pierwszej instancji i uzupełniając tę ocenę własnym wywodem prawnym, w ramach którego zbił wszystkie zarzuty apelacyjne skarżącego.

Odnośnie do materialnoprawnej strony oceny roszczenia powoda i kasacyjnych zarzutów naruszenia prawa materialnego, to należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów – zasady prawnej – z dnia 16 kwietnia 1993 r., III CZP 16/93 (OSNC 1993, nr 10, poz. 166) wyjaśnił, że z momentem zawarcia umowy gwarancyjnej wierzyciel nabywa w stosunku do gwaranta roszczenie, które może kierować przeciwko niemu. Roszczenie to staje się wymagalne z chwilą niespełnienia przez osobę trzecią, za której zachowanie udzielono gwarancji, świadczenia lub niezaciągnięcia przez nią zobowiązania. W niniejszej sprawie oznacza to, że wierzyciel, tj. bank, nabył roszczenie z umowy gwarancyjnej z chwilą udzielenia gwarancji, tj. przed ogłoszeniem upadłości dłużnika. Roszczenie to stało się wymagalne z chwilą niespełnienia przez dłużnika świadczenia (tj. prawidłowo wykonanych robót budowlanych na rzecz osoby trzeciej), za które bank udzielił gwarancji. Jednak z uwagi na treść art. 91 ust. 1 p.u. roszczenie banku (gwaranta) stało się wymagalne wcześniej, tj. w dniu ogłoszenia upadłości dłużnika. W sprawie zostały zatem spełnione pozytywne przesłanki zastosowania art. 93 ust. 1 i nast. p.u. i z tego względu właściwą drogą dochodzenia roszczenia wierzyciela (banku) była droga postępowania upadłościowego, tj. złożenie oświadczenia woli o potrąceniu wierzytelności wraz ze zgłoszeniem wierzytelności. Zgodnie bowiem z art. 96 p.u., wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia, składa oświadczenie w tym przedmiocie nie później niż przy zgłoszeniu wierzytelności. Tymczasem bank po ogłoszeniu upadłości dłużnika najpierw dokonał zatrzymania kwoty zwrotu podatku na rachunku bankowym upadłego dłużnika (do czego nie był uprawniony, bo jedynym dysponentem środków był już wtedy wyłącznie syndyk), a potem złożył oświadczenie o potrąceniu wierzytelności. Nie można zatem uznać, aby dokonanie tej czynności było prawnie skuteczne. Kluczowe znaczenie miało zatem przyjęte przez Sąd Apelacyjny prawidłowe stanowisko, że do oceny potrącenia dokonanego przez pozwanego bank zastosowanie miały przepisy prawa upadłościowego, w tym art. 95 p.u., w świetle, którego przedmiotowe potrącenie było niedopuszczalne, ponieważ pozwany bank stał się dłużnikiem upadłego z tytułu zwrotu podatku na jego rachunek bankowy już po ogłoszeniu jego upadłości.

W efekcie także wszystkie kasacyjne zarzuty naruszenia prawa materialnego były w całości bezzasadne, a zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

ał